

Reservekind

Auteur Feikje Breimer
Titel Reservekind
Ondertitel Verhaal van de Hemelseberg
ISBN 978-94-92723-871
Druk Eerste druk, 2020
NUR 301 - Literaire roman, novelle
BISAC FAM046000 FAMILY & RELATIONSHIPS / Life Stages / General
FAM039000 FAMILY & RELATIONSHIPS / Life Stages / School Age
FAM043000 FAMILY & RELATIONSHIPS / Life Stages / Teenagers
FAM052000 FAMILY & RELATIONSHIPS / Dysfunctional Families
PET004000 PETS / Dogs / General

Auteur Feikje Breimer
Vormgeving Cora Verhagen
Tekstcorrectie Rien Wisse
Boekproductie Het Boekenschap, Zelhem
www.hetboekenschap.nl

**HET
BOEKEN
SCHAP**

© 2020. Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen, of enige andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de auteur en uitgever. Ondanks alle aan de samenstelling van dit boek bestede zorg kan noch de uitgever, noch de auteur aansprakelijk worden gesteld voor eventuele schade die het gevolg is van enige fout in deze uitgave.

Reserve kind

Verhaal van de Hemelseberg

Feikje Breimer

Voor wie dit leest

1 T 4:12

Mijn beste vriendinnen

Het was geen rattennest waar mijn vriendinnen blij mee waren. Rattennesten zijn bijzonder, maar nu zag ik bloed. Sacha en Lindy stonden op mij te wachten bij het hek. Hun staarten zwaaiden niet heen en weer zoals bij gewoon kwispelen, maar draaiden rondjes. Dat betekende dat er iets bijzonders was, net zoals vorige keer toen ze een rattennest hadden opgespoord en mij meenamen om bij hun laatste graafwerk te kijken.

Lindy is de graver en Sacha maakt het af. Sacha maakt ratten af die Lindy opgraaft terwijl ik kijk. Ik weet niet hoe ze samen afspreken wie wat doet en waarom ze graag willen dat ik erbij ben. Sacha en Lindy zijn mijn beste vriendinnen. Ze gaan het liefst samen met mij op jacht. Ze lopen de hele dag los op het erf en hebben tijd genoeg om ratten op te sporen, nesten uit te graven en ratten dood te bijten. Toch wachten ze op mij bij het hek tot ik uit school kom en naar de boerderij ben gefietst. Het maakt niet uit hoe laat ik kom. De vrouw van de boer zegt dat ze precies vijf minuten voor ik aan kom fietsen naar het hek lopen en daar op mij wachten.

Het was een zaterdag waarop Sacha en Lindy iets bijzonders hadden gedaan. Ik kwam terug uit het bos en rende geschrokken over het zandpad naar het hek. Op de dag van de dood van de witte konijnen draaiden hun staarten rondjes. Dat maakte mij blij. Iets bijzonders. Geen rattennest, want ze hadden bloed naast hun neus en dus hadden ze niet op mij gewacht. Ik had de konijnen nog niet gezien. Nu wel, daarom schrijf ik dit op.

Jezus aan het kruis

Op de boerderij wonen tweeduizend kippen en vijfendertig schapen als er geen lammetjes zijn. De varkensstallen zijn leeg. Ik bedoel dat er geen varkens meer in staan, maar er lopen wel ratten. Als ratten schrikken, rennen ze hard weg of zoeken het dichtstbijzijnde hol op. Dat kan ook een broekspijp zijn. Van de boer heb ik geleerd om altijd mijn broekspijpen in mijn laars te stoppen. Hij heeft zelf een keer een rat in zijn broek gehad toen die van hem schrok. De boer probeerde van de ratten af te komen. Hij had de rat die hij in zijn broekspijp kreeg met een mestvork in een hoek van de stal gedreven om hem dood te kunnen prikken. De rat sprong naar voren, het eerste en beste hol in: zijn broekspijp. Bij zijn bovenbeen kwam de rat klem te zitten en toen heeft hij gebeten. Waar een rat bijt, krijg je nare ontstekingen. Daarom doe ik mijn broekspijpen altijd in mijn laarzen. Dat ziet er stom uit, zegt mijn zus. Je hoort je spijkerbroek bij de zoom breed om te vouwen en dan zo op te rollen tot hij net over de rand van je laars hangt. Niemand op de boerderij heeft zijn broek zo.

‘Een rat in je broek is nog veel stommer’, zegt de vrouw van de boer wanneer ze koffie voor ons inschenkt aan de tafel waarop een vloerkleed ligt. Sacha en Lindy liggen dan bij de keukenkast te wachten op hun koekje. Iedereen drinkt koffie. Koffie met melk die de vrouw van de boer kookt in een pan waar een omgekeerde trechter in staat. Dan krijg je dus kinderkoffie, vindt mijn zus. Thuis krijgen we nooit koffie omdat die voor grote mensen is. Maar mijn koffie is dezelfde als die van de boer, zijn vrouw, zijn twee zoons en Rob. Ik zit aan dezelfde tafel, leg mijn

linkerhand op het kleet, houd met mijn rechterhand mijn kopje vast en drink er koffie uit, net als iedereen. We hebben onze laarzen uitgetrokken bij de achterdeur, zijn door de keuken heen gelopen waar de pan met melk staat te koken en zijn allemaal in de achterkamer om de tafel gaan zitten. Als het stil is, kun je de klok horen tikken, maar iedereen praat met elkaar, dus ik hoor de klok meestal niet. De boer vertelt het verhaal over de rat in zijn broekspijp vaak.

In de varkensstallen waren nog varkens en wanneer ze 's avonds eten kregen, bleef de boer soms staan wachten met de mestvork in zijn handen. Eerst deed hij de deur open en dicht alsof hij wegging. Ratten zijn slim en weten dat de varkens ze niks doen, maar een man met een mestvork wel. De boer bleef wachten achter een muur tot er een rat aan kwam wandelen. Hoe vaak hij de gaten langs de muur ook dichtmaakte, er was altijd weer een nieuwe plek waar de ratten doorheen kwamen. Het duurde even voor hij de rat zag. De boer kon alleen met zijn ogen bewegen en moest stil staan wachten om de rat niet weg te jagen. De rat was al door het nieuwe gat heen voordat de boer hem zag. Het beest zat op twee achterpoten met zijn neus in de lucht. De boer kon de snorharen zien trillen op de puntige rattensnuit, maar wachtte en wachtte geduldig.

Wanneer de boer uitlegt dat hij geduldig heeft staan wachten, knikt de boerin naast hem. Ze weet dat hij geduldig is; dat hoeft hij haar niet meer te vertellen. Maar de eerste keer dat ik het verhaal hoorde, wist ik dat nog niet. Ik luisterde, want wanneer was het wachten voorbij? De boer staat op, gaat achter zijn koffie staan, zwaait in de lucht alsof hij met een mestvork

naar beneden prikt en roept: ‘Hebbes!’ Ik schrok toen hij dat de eerste keer deed. De rat schrok ook geweldig toen het in het echt gebeurde en hoewel de boer geduldig had staan wachten prikte hij mis. De rat schoot weg naar de plek waar gisteren nog een gat in de muur zat, maar de boer had de meeste gaten met stukken puin en cement dichtgemaakt. Ik heb je, dacht de boer. Hij sprong naar voren de hoek in en prikte weer met de mestvork naar de rat. De koffie op tafel wiebelt bijna omver, maar de boerin grijpt al naar het kopje: ze weet wat er komen gaat. Nu springt de boer in de lucht. In het echt sprong de rat recht op hem af, in paniek op zoek naar een gat om in te vluchten: in de broekspijp die de boer toen nog niet in zijn laars droeg.

De boer gaat nu hoofdschuddend aan tafel zitten en legt zijn handen om zijn koffiekopje. De boerin hoeft niet meer bang te zijn dat het zal omvallen. Ze vertelt daarna altijd dat het echt een geluk is dat ze daarna nog kinderen hebben gekregen, want die rat was erg hoog in de pijp geklommen voor hij beet. De boer is daarna zo ziek geweest dat hij leek op Jezus aan het kruis. Koorts, en op allerlei plekken van zijn lijf ging hij vervellen. Er hingen zelfs vellen aan de binnenkant van zijn handen. Wanneer de boerin voor iedereen het tweede kopje koffie heeft ingeschonken, loopt ze naar de kast waar de twee honden voor zitten te wachten. Ze maakt een van de deurtjes open en vraagt de honden: ‘Wat doen jullie dan?’ De honden gaan zitten op hun achterpoten en steken hun beide voorpootjes in de lucht als twee circushonden. Ze pakt een koekblik uit de kast, haalt het deksel van het blik en geeft ze een hondenkoekje.

Als we naar het huis toe lopen voor de koffie en niet weten waar de honden zijn, roept de boer: ‘Koffie!’ De honden zitten dan nog eerder bij de deur dan wij naar het huis kunnen lopen. Wanneer ik achter de stallen met Sacha en Lindy naar ratten graaf en de honden samen ineens hard weglopen, dan weet ik dat het tijd voor koffie is en loop ik ook naar het huis.

Roze baby’s

Alle dieren op de boerderij zijn van de boer, behalve de witte konijnen. Achter de varkensstallen, tussen de weilanden en het erf, staan draadstalen kooien met twintig konijnen: grote witte, met rode ogen. Ze hebben geen stro, maar zitten op gaas; je kunt zien dat de vacht van de poten geel is geworden en dat hun nagels lang zijn. In iedere kooi zit zo’n groot wit konijn. De kooien zijn net als bij een flat op elkaar gestapeld: vier flats van vijf hokken onder het afdak van de varkensschuur. De konijnen zijn van Rob. Hij heeft ze niet om te aaien, ze zijn voor de slacht. Je kunt konijnen eten, net als kippen, koeien of varkens.

De buurman van de boer heeft vijf konijnen naar de boer gebracht. Ze zitten in kistjes naast de schuur als ik het erf op kom fietsen. De kistjes staan onder de waslijn en ik heb ze nog nooit gezien. Ik steek mijn vinger door het gaas waarmee de kist is dichtgemaakt en aai een van de konijnen over zijn neus. Die neus is grijsbruin, net als de rest van zijn vel; net als de andere vier konijnen is hij helemaal grijsbruin met een zachte neus. Een konijn kan zijn neus goed bewegen; heen en weer en van boven naar beneden. Als ik dat wil doen, moet ik mijn bovenlip over

mijn tanden trekken, maar een konijn kan het vanzelf. Op en neer en heen en weer. Ik pluk bladeren van een paardenbloem die beter konijnenbloem zou kunnen heten: konijnen zijn er dol op. Ik steek een blad door het gaas onder de neus van het konijn. Even beweegt het zijn neus heen en weer voor het blad. Daarna eet het konijn het blad op, net alsof op school een potlood verdwijnt in de puntenslijper van meester Mullink.

Een puntenslijper is een soort molentje met een gat waarin je je potlood stopt; als je dan aan het slingertje draait, eet de puntenslijper het potlood een stukje op. Snippers hout van het potlood vallen in het bakje onderin. Als je zou blijven draaien, zou je je hele potlood langzaam opmalen. Martin kan daar geen genoeg van krijgen en slijpt het potlood steeds veel te lang. Hij mag nu het molentje niet meer gebruiken. Het geld groeit bij niemand op de rug, zegt meester Mullink, en Martin verslijt op die manier te snel een duur potlood. Hij gebruikt nu een klein ijzeren puntenslijpertje dat je gewoon met je hand moet vasthouden en waar helemaal niks aan is.

Het konijn kan zonder zijn pootjes te gebruiken alleen met zijn bek een paardenbloemblad naar binnen eten. Het begint met het steeltje van het blad dat ik onder zijn neus heb geduwd en dan schuift het blad steeds verder naar binnen terwijl het konijn kauwt. Zijn oren staan overeind en het konijn zit helemaal stil, behalve zijn bek onder zijn neus. Die beweegt en zo schuift het blad naar binnen. Aan de achterkant van het konijn komen er geen groene bladschilders naar buiten, maar ronde zwarte keutels die op dropjes lijken.

Er liggen nog niet zoveel ‘dropjes’ in de kist van de vijf konijnen wanneer de boer uit de schuur komt en hij het eerste konijn aan zijn oren uit de kist tilt. Nu kan ik de buik van het konijn goed zien: het vel is er veel lichter dan de rest van zijn lijf. Het lijkt op wol van een schaap, schone, zachte, witte wol. De boer heeft een scherp mes waarmee hij de keel van het konijn doorsnijdt. Als ik het konijn was geweest, zou ik er ook niets van gemerkt hebben. Dan hangt de boer het konijn aan de achterpoten aan de waslijn. Uit het paardenbloemmoltje onder de neus van het konijn stroomt rood bloed naar buiten; dat vormt een plasje op het zand onder de waslijn. De boer zet een teiltje neer onder de rode straal bloed. Met zijn mes snijdt hij recht door de zachte witte wol waaronder het vel openbarst. Hij snijdt tussen de achterpoten, trekt het mes rustig naar beneden en stopt tussen de voorpoten. De boer haalt met zijn hand de binnenkant van het konijn leeg en gooit alles in het teiltje. Dan draait hij zich om en pakt het tweede konijn uit de kist. Wanneer dat aan de waslijn hangt en de binnenkant van het konijn in het teiltje ligt, stampt het derde konijn hard met zijn achterpoten in zijn kist. Bonk, bonk, bonk. Het rent kleine rondjes door de kist en stampt ondertussen: bonk, bonk, bonk. De boer pakt het stampende konijn bij zijn oren, tilt het hoog uit de kist en snijdt het de keel door. Het lijkt of hij het heen en weer schudt, maar dat doet het dode konijn zelf: het slaat met zijn achterpoten door de lucht alsof het nog steeds probeert te stampen. Dan stopt het konijn met bewegen. Het hangt slap in de hand van de boer, die daarop heeft gewacht voor hij het aan de waslijn vastbindt. Ondertussen gilt een van de twee laatste konijnen in de kist hard. Het rent geen rondjes door de kist, het stampt niet met zijn poten. Het kijkt naar ons en gilt. Het geluid lijkt erg op dat

van een gillend kind. In de kist zit natuurlijk geen kind, maar het konijn dat heeft gezien hoe de boer drie andere konijnen heeft geslacht en dat stampen niet helpt. Het vijfde konijn gilt sinds de boer het vierde konijn uit de kist heeft getild. Als dat vierde aan de waslijn hangt, blijft het vijfde gillen als de boer het aan zijn oren uit de kist tilt. Het trapt met zijn achterpoten zo hard als het kan, alsof het door de lucht rent, weg van de boer. Maar de boer houdt het konijn vast en het is ineens stil als hij het de keel doorsnijdt.

Aan het einde van de middag liggen er vier konijnen zonder binnenkant en zonder vacht als roze baby's in een schoon krat te wachten op de buurman. Het vijfde konijn is voor de boer, voor het slachten. In het teiltje met alle binnenkanten en de vachten zitten veel vliegen. Sacha pakt een stuk darm en rent ermee weg, Lindy rent met haar mee. Het is hun geluksdag: mijn vriendinnen zijn dol op wat er binnen in konijnen zit. De witte konijnen van Rob zal hij samen met de boer slachten, zodat hij leert hoe dat moet. Maar nu nog niet: pas als de konijnen groter en dikker zijn, zegt de boer.

Het geluid van het orgel

Alle kippen in de drie schuren zijn wit, net als de konijnen. De boer heeft mij verteld dat het er tweeduizend zijn; ik zou ze niet kunnen tellen. Ze lopen allemaal door elkaar heen. Wanneer ik naar de schuur toeloop, kan ik de kippen al horen kakelen. Het klinkt vriendelijk en je kunt horen dat er veel kippen binnen zijn, maar als kakelen hetzelfde is als praten, dan zijn alle kippen

aan het praten alsof ze bij elkaar op visite zijn. Dat verandert zodra ik met de boer binnenkom: van gezellig praten lijkt het meer op opgewonden roepen, alsof ze blij zijn dat wij ook op visite komen. Als er iemand binnenkomt die ze niet kennen, schreeuwen ze meer dan ze kakelen en gaan ze door elkaar heen rennen. Kippen die rennen, leggen minder eieren, dus mogen er geen vreemde mensen naar binnen.

De eerste keer dat ik de schuur in mocht, moest ik rustig bewegen en zorgen dat de kippen niet van mij zouden schrikken. Ze schrokken niet. Nu kennen ze mij en kan ik meelopen door de schuur, en in de legbakken zoeken naar de eieren zonder dat er een kip in paniek raakt. Ze hebben geen rode ogen zoals de konijnen, maar gele ogen met een zwarte stip in het midden waarmee ze je strak kunnen aankijken. Als ze mij goed willen bekijken, keren ze hun hoofd met één oog naar mij toe, zodat ze mij met dat ene oog goed kunnen zien.

Wanneer de boer, mijn grote zus of de meester – het maakt niet uit wie als het een mens is – mij aankijkt, dan kan ik aan de ogen zien wat die bedoelt. Als mijn moeder mij niet aankijkt wanneer ze tegen mij praat, weet ik dat ik beter weg kan gaan. Aan de wenkbrauwen van meester Mullink zie ik dat Martin beter kan stoppen met grappen maken tijdens het rekenen. Toen mijn kleine zusje haar eerste verjaardag vierde in het ziekenhuis, kreeg ze een roze opblaasvis met een blauwe glimmende staart en rinkelende bellen in de doorzichtige buik. Mijn vader schudde ermee voor haar ogen heen en weer en haar ogen werden rond en groot. Ze hield haar hele lijfje stijf als een plank en begon daarna te lachen. Als iemand blij is en lacht, verdwijnen

de ogen achter de wangen die omhooggaan van het lachen. Als iemand haar ogen zo dichtknijpt zonder de mond te bewegen is ze boos. Of ze ziet niet wat op het prijskaartje staat, dat kan ook.

Bij de kippen heeft het een tijdje geduurd voordat ik begreep hoe ze naar mij keken. Kippen hebben geen wenkbrauwen die ze kunnen bewegen of wimpers die ze voor hun ogen kunnen laten zakken. Hun ogen zijn helemaal rond en blijven ook altijd rond. Ze gebruiken hun kop als ze verbaasd zijn. Hoe schever ze hun kop houden, hoe verbaasder ze zijn. Ze doen dat alleen wanneer ze niet bang zijn. Geen kip die bang is blijft staan. Maar ze zijn aan mij gewend: als ik op mijn hurken ga zitten, dan is er altijd wel een kip die voor mij blijft stilstaan, haar kop scheef houdt en mij met één oog bekijkt. Terwijl ze dat doet, trekt ze een poot langzaam omhoog alsof ze een stap vooruit zal zetten. Hoe hoger ze haar poot optrekt, hoe dichter haar drie tenen bij elkaar komen. Alsof ze een vuist maakt met haar poot. Ze staat stil op één poot en kijkt mij rustig aan. Ik kijk terug en weet dat ze zal blijven staan tot ik rechtop ga staan of tot ik probeer met mijn hand over haar kop te aaien. Dan zet ze snel haar poot op de grond, draait zich om en rent weg. Zolang ik haar met mijn ogen volg, weet ik welke kip mij aankeek. Zodra ik een andere kant opkijk en weer terug, kan ik niet meer zien welke kip het was, zó veel witte kippen zijn er in de schuur die door elkaar heen lopen en vreselijk veel op elkaar lijken.

Toch zijn er twee soorten kippen in de schuur: de kippen die hun ei leggen en daarna verdergaan met rondlopen, kakelen en in het zaagsel pikken, én de kippen die vast van plan zijn hun eieren uit te broeden. Wanneer die broedse kippen in een legnest

zitten en je met je handen onder ze voelt, op zoek naar eieren, dan pikken ze in je handen: de eieren zijn hun kinderen. De boer pakt ze bij hun vleugels op en zet ze in de aparte kooien in het midden van de schuur. Daar zitten ze stil in een hoekje met hun veren wijd uitgezet, wachtend tot ze niet meer broeds zijn en niet meer om hun kinderen geven. Dat duurt een paar dagen, daarna mogen ze weer bij de rest van de kippen.

Behalve de kippen zijn er ook hanen die in de schuur rondlopen en soms met elkaar vechten. Zo nu en dan klimt er een haan boven op een kip: hij pakt de kip met zijn snavel beet achter haar kop en gaat met zijn poten op haar rug zitten. Als een kip dat niet wil, rent ze hard weg terwijl ze hoog kakelt; als ze het goedvindt, lijkt het of de haan op haar rug aan het paardrijden is. Volgens de boer is het maar goed dat de hanen dit doen. Als ze niet op de kippen zouden klimmen, zouden de eieren niet naar een broedmachine kunnen.

Het geluid dat de kippen met elkaar maken, is net als het geluid van het orgel in de kerk. Wanneer je de eerste houten deur opendoet, is er eerst gewoon veel geluid; je bent dan in een ruimte tussen buiten en binnen. Dan doe je de tweede deur open en sta je in het geluid. Voor sommige mensen is het geluid van het kerkorgel lawaai. Ook mijn moeder kan er niet tegen. Ze gaat daarom op zondag niet met ons mee naar de kerk, maar blijft met mijn kleine zusje thuis.

Vader Jacob

Wanneer ik de kerk binnenloop of door de deur van de schuur stap, is er eerst veel geluid. Wanneer ik dan stil blijf staan en mijn ogen dichtdoe, zijn er verschillende stemmen. Brommende stemmen, gillende stemmen, gefluister, gepiep en getik. Bij een orgel is het moeilijker om te ontdekken waar het geluid vandaan komt dan bij de hanen die in de schuur bij de kippen wonen. Wanneer een haan kukelt, schudt hij zich eerst uit. Hij strekt zich, kijkt om zich heen en begint dan te kukelen, terwijl hij een omgekeerde buiging maakt met zijn kop: eerst naar beneden, dan naar voren en dan omhoog tot hij bij de laatste kukel is en zijn snavel bijna recht omhoogsteekt. Er zijn dan altijd andere hanen in het hok die daar antwoord op geven. Het is of ze *Vader Jacob* kraaien op de manier die meester Mullink ons heeft geleerd.

Vader Jacob is een canon. Je begint met een groepje kinderen te zingen en alle groepjes zingen om de beurt. Meester Mullink staat voor de klas en heeft die in groepen verdeeld. Het handigst is wanneer hij ons per rij laat zingen. Er staan drie dubbele rijen met tafels en stoelen in de klas. De kinderen in de rij bij de muur beginnen met zingen. Meester Mullink zwaait met zijn rechterhand, doet zijn ogen even dicht en steekt twee handen tegelijkertijd naar voren, naar de rij bij de muur. Dat betekent dat de kinderen in die rij moeten beginnen met zingen. Hij doet even zijn ogen open en zwaait verder met zijn rechterhand; dat is de maat van de muziek, heeft hij ons uitgelegd. Nu wijst hij de middelste rij aan; al snel heeft die twee keer *Vader Jacob* gezongen. Meester Mullink knijpt opnieuw zijn ogen dicht. Hij

gaat bij de derde rij bij het raam staan en wijst met twee handen vooruit dat die moet gaan zingen. Ik zit in deze rij en hoor dat de eerste rij *Slaapt gij nog* zingt. Ik weet dat wij aan de beurt zijn en door *Alle klokken luiden* van de eerste rij heen moeten zingen met onze eerste *Vader Jacob*. Zo hoort het te gaan, maar soms zingen de kinderen in de eerste rij te snel. Dat is ook de reden dat we niet meer ‘jongens tegen de meisjes’ zingen: omdat dat nooit goed uitkwam, hoe hard meester Mullink ook met zijn hand zwaaide voor de maat. De jongens zongen sneller en sneller en zo hard als ze konden. Dat werd een vreselijk lawaai. Nu we in rijen zingen en ons best doen, zingen we om de beurt en op het moment dat meester Mullink naar ons wijst. Ik doe ook mijn ogen dicht en luister tijdens het zingen, terwijl iedere rij iets anders zingt: *Vader Jacob*, *Slaapt gij nog* en *Alle klokken luiden* klinken net zo mooi als wanneer het orgel uit de kerk verschillende tonen tegelijkertijd maakt.

De hanen wachten niet op hun beurt en kukelen om het hardst. Er staat niemand in het hok met zijn handen te zwaaien; anders zouden de kippen door elkaar gaan rennen. Ik sta in de schuur naar de hanen te luisteren en probeer erachter te komen hoeveel verschillende hanen ik tegelijkertijd kan horen. Soms is het alsof ze elkaar antwoord geven van het ene eind van de schuur naar het andere eind, maar dan begint in het midden van de schuur een andere haan te kraaien. Met mijn ogen dicht klinkt het als een canon die te moeilijk is voor de kinderen in mijn klas, maar meester Mullink zegt dat dieren helemaal niet in canon zingen; dat kunnen alleen mensen. Ik weet niet welke haan ’s morgens als eerste begint met kraaien. Ze beginnen ermee zodra het licht wordt en dan is er nog niemand in de

schuur. Als er nog niemand in de kerk is, is de man die het orgel bespeelt er al wel: de organist is al in de kerk wanneer iedereen nog onderweg is. Hij zit op een krukje en zorgt ervoor dat het grote orgel muziek maakt.

De speld van een prinses

Mijn grote zus en ik lopen op zondagochtend ieder aan een kant van mijn vader over de stoep naar de kerk. Eerst hebben we vanochtend kadetjes gegeten in de keuken. Kadetjes met basterdsuiker. Kadetjes zijn broodjes die lijken op de billettjes van baby's. Twee bolletjes brood die aan elkaar vastzitten. Ik mag er twee. Mijn vader wil er oude kaas op, maar ik eet de kadetjes met basterdsuiker. Er zitten wat klontjes in de pot met basterdsuiker en wanneer er een klontje op mijn kadetje ligt, dan is dat de lekkerste hap. De suiker kraakt in mijn mond en het brood smaakt zoet en zacht. Ik zou wel meer dan twee kadetjes lusten, maar als we er allemaal twee gehad hebben, dan zijn ze op. Voor mijn kleine zusje zijn er geen kadetjes, zij krijgt pap. Over haar pap strooit mijn moeder gekleurde hagelslag. Roze, oranje en geel. Wanneer mijn kleine zusje de pap langzaam opeet, trekken de korrels gekleurde streepjes door de pap wanneer ze er met haar lepel in roert. Meestal eet ze de laag met de hagelslag op en laat de pap daaronder staan. Mijn moeder strooit weer roze, geel en oranje op haar bord. Het is belangrijk dat mijn kleine zusje eet. Ze krijgt er poeder bij uit een papiertje; wanneer de poeder in de pap ligt, verandert de pap in een bruin waterig plasje met roze, gele en oranje vlekken.

Ik eet de kadetjes terwijl ik mijn pyjama nog aanheb. Daarna ga ik naar boven om mij aan te kleden. Ik wrijf met mijn vinger over mijn moedervlek die bijna niemand ziet. Hij zit op mijn linkerheup, precies onder mijn onderbroek. De vorm lijkt op een omgekeerde kroon met overal donkere stipjes als de parels en diamanten die op een kroon horen. Het is jammer van mijn haar dat kort en donker is; iedereen weet dat prinsessen lang blond haar hebben. Maar met mijn Schotse rok aan, en de lakschoenen en de moedervlek, kan ik doen alsof. De rok is gemaakt van stof die uit Schotland komt: rood-groen-blauwgeruit met een paar dunne witte strepen. Voorop zit een gouden speld die versierd is met een rijtje kralen. De speld van een prinses. De rok past bijna niet meer, net zomin als de zwarte lakschoenen die ik heb gekregen. Als ik mijn tenen naar binnen krul, kan ik die schoenen nog net aan. Op de dag dat ik ze kreeg, wilde ik er de hele tijd naar blijven kijken. Ze mochten tijdens het eten van mijn moeder zelfs naast mijn bord staan. Ik had ze nog niet gedragen, dus de zool was niet vies. Ze zien er nu nog net zo mooi uit als toen ik ze kreeg. Ze glimmen als een zwarte spiegel en ik veeg ze met mijn handen schoon wanneer ze vies worden op straat. Ik heb ze aan met Kerstmis en op zondag naar de kerk. Ik krul mijn tenen naar binnen en loop voorzichtig de trap af. Mijn grote zus is al beneden. Niemand ziet dat ik met mijn linkerhand mijn rok bij de zoom een stukje optil en als een prinses de trap afdaal: mijn hoofd rechttop vanwege de kroon en ik knik naar de foto's op de muur.

De paarden van meester Mullink

Beneden aan de trap is de voordeur die we nooit gebruiken, daarnaast de deur naar de kamer. In de kamer zit mijn moeder met mijn kleine zusje op schoot. Ze klopt haar: ze slaat met haar handen op de rug van mijn zusje alsof ze een trommel is. Het doet geen pijn, dat is ook niet de bedoeling. Mijn moeder klopt het slijm los in de longen van mijn zusje, dat rochels slijm uitspuugt in een bekertje. Het is een bekertje met een deksel dat eraan vastzit. Mijn zusje hoeft er alleen maar met haar duim op te drukken om het omhoog te doen. Dat kan ze snel. Beker, deksel, spugen. Zou ik gaan tellen, dan was ze binnen een tel klaar. Als ik in dat bekertje kijk, voel ik mij alsof ik te lang achter in de auto heb gezeten. In het bekertje drijft waterig schuim met groene en bruine klodders. Die klodders zitten in haar longen, die kan ik horen. Wanneer ik naast haar zit, hoor ik haar ademen. De lucht die ze inademt, glijdt langs de klodders in haar longen en dat geeft een krakend geluid. Soms piept het als de piepbeestjes die ik op mijn plank met knuffels heb staan. Als mijn moeder de klodders er niet goed uit kan kloppen, moet mijn zusje naar het ziekenhuis. Maar vandaag is ze thuis en zit ze op schoot bij mijn moeder die haar klopt.

Ik weet ook hoe dat moet. Je slaat niet met een platte hand, want dat zou pijn doen. Je maakt met je hand een kommetje. Net zoals meester Mullink doet wanneer hij een verhaal vertelt waarin paarden draven. Dan maakt hij ook met zijn handen kommetjes en slaat hij om beurten met zijn linker- en rechterhand op zijn bovenbenen en borst. Als je je best doet en luistert met je ogen dicht, klinkt het alsof er paarden draven. Ik zie dan geen

paarden draven, maar denk aan mijn kleine zusje op schoot bij mijn moeder.

Mijn zusje buigt een klein beetje voorover, zodat mijn moeder goed bij haar rug kan. De handen van mijn moeder passen precies over de rug van mijn zusje. Soms maken ze zo samen muziek: tijdens het kloppen van mijn moeder zegt mijn zusje langzaam aaaaaaah; door het kloppen klinkt dat geluid steeds anders. Dan denk ik aan de paarden van meester Mullink. Maar op deze zondag is ze nog moe en maakt mijn zusje geen geluid; ze heeft haar ogen dicht terwijl mijn moeder klopt.

Afwassen is stom

Ik doe de kamerdeur achter mij dicht en loop door de lange gang met het koude steen; links zijn de winkel, het eerste magazijn met het bureau van mijn vader, en het tweede magazijn met de doosjes tandpasta en de vriezer. In de gang hangt een wasbakje met een kraan waar mijn vader altijd zijn handen wast. Aan het einde van de gang is de deur naar de wc en rechts daarvan is de keuken. De suikerpot met de basterdsuiker staat nog op het aanrecht, de bordjes staan al in de vaatwasser. In ons fotoboek staat een foto waarop mijn grote zus nog klein is. Ze staat op een krukje bij het aanrecht met een afwasborstel in haar hand. Mijn moeder staat naast haar en lacht. Ze wassen samen af. Mijn vader zegt dat afwassen stom werk is. Daarom heeft hij de machine gekocht die de vaat kan wassen. De vrouw van de boer zegt dat ze haar vaat wel naar ons zou willen brengen als we niet zo ver van haar vandaan zouden wonen. De bordjes van